

Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dili genealoji baxımdan qohum dillər olub, türk xalqları ailəsinin Oğuz qrupuna daxildir. Bu dillərin etnik qohumluğu, qədim ümumtürk dilinin varisləri olması, qrammatik quruluş və əsas lüğət fondlarının müştərəkliyi bəzən belə yanlış təsəvvür yaradır ki, bu iki dil tamamilə eynidir və hər bir azərbaycanlı müasir türkcəni öyrənməyə ehtiyac duymadan bu dildə sərbəst danışa, türkcədən dilimizə və əksinə, adekvat şifahi və yazılı tərcümə edə bilər. Bu düşüncə Azərbaycan dilinə münasibətdə Türkiyə türklərinə də hakimdir. Halbuki Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dilinin müasir sinxron vəziyyətinin müqayisəli təhlili göstərir ki, həmin dillər arasında fərqlər var. Bu lüğət həmin fərqlərdən bir qisminin – yalnız ekvivalentlərin izahı üçün nəzərdə tutulub.

Əsgər RƏSULOV,
Filologiya elmləri doktoru, professor

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Murabba – marmelad, povidlo; Vişne suyu kaynatılıp iyice kıvama getirildikten sonra dondurularak murabba yapilir. Azərbaycan dilindəki mürəbbə – türkcədə reçel.

Musahabe – söhbət, danışmaq, müzakirə; Musahabe bu vadiyə dökülünce tekrar karışmak ihtiyacını duydum. Azərbaycan dilindəki müsahibə – türkcədə mülakat, röportaj, söyleşi.

Mübarizə – təkbətək vuruşma, duel; Düşman olan taraflardan birer kişi çıxarak mübarizə ettiler. Azərbaycan dilindəki mübarizə – türkcədə savaşım, savaş, mücadele.

Mübariz – 1. duelli (dueldə iştirak edən adam); 2. davakar, öcəşkan, höcətçi; İddia ilə kavgaya girişən mübarizlər karşı karşıya geldiler. Azərbaycan dilindəki mübariz – türkcədə savaşçı, mücadeleci.

Müessese – qurum, quruluş, institut; Türkiyə'de henüz memleket meselelerini ilmî bir şekilde araştıran müesseseler kurulmamıştır. Hâlbuki bu dayak müessesesi cennetten çıkmadır. Dilimizdəki müəssisə (fabrik-zavod) mənasında – tesis, işlətmə sözlərindən istifadə olunur.

Münasebetsiz – sırtıq, tərbiyəsiz, həddini aşan; Arlarındaki kimi münasebetsizler zavalı filin kuyruğundan birkaç tel koparmaya kalkardı. Sinirli, ukala, münasebetsiz herifin biridir.

Mürekkep – ibarət; Mürekkeblər olmaq – ibarət olmaq. Devlet, yasama, yürütme, yargıdan mürekkep bir mekanizmadır.

Mütəşəkkil – ibarət, ibarət olan, təşkil olunmuş; Mütəşəkkil cənayət təşkilatı – organize suç örgütü. Etrafımda uçları birbirine temas etmiş hilallerden müteşəkkil bir daire vardı. Azərbaycan dilindəki mütəşəkkil – türkcədə organize, teşkilatlı, örgütlü.

N

Nabız – nəbz; Nabız yoklamak – (ağzından) söz çəkmək, söz almaq, öyrənməyə çalışmaq, xəbər tutmaq. Bir nabız yoklaması yapıp ön araştırma ile onun düşünce, eğilim ve niyetini öğrenmekte fayda var.

Nakil – (a kısa tələffüz edilir) 1. nəqliyyat, daşıma; 2. köçürmə (bir yerdən başqa yerə); 3. nəqlətmə, nəqlətmə, heka-yətmə; Nakil araçları – nəqliyyat vasitələri. İşte, nakil masrafı da avucumda, diyerek otuz lira-yı saydı. Nakil (a uzun tələffüz olunur) sözü Azərbaycan dilindəki ilə eyni mənada – (naqıl, məftil, sim, tel) işlədilir.

Narin – nazik, zərif, incə, nəzənin; Narin bir kızcağzın yanındaki boş yere sokuldu. Söğüdüün yaprağı narindir narin.

Nazik – incə, zərif, kübar, sakit; Nazik bir adam – kübar, zərif bir adam; Pek naziksiz! – Çox lütfkarsınız! Bu arada ulak kapıya nazik ama ısrarlı vurmaya başlamıştı. Benden altmış yaş genç olan karım nazik, akil bir duldu.

Nazır – bir tərəfə baxan; Küçük fakat çok şirin bir oda, göl-gelik, denize nazır. Azərbaycan dilindəki nazır – türkcədə bakan.

Nece – (e dilimizdəki ə kimi oxunur) hansı dildə, nəcə? Bu adam necə konuşuyor? Azərbaycan dilindəki necə – türkcədə nasıl.

Neden – səbəb; Bir şeye neden olmak – bir şeyə səbəb olmaq, səbəbiyyət vermək. İzmir'in işgali faciası, özel nedenlerden onu ayrıca ilgilendiriyor.

Nefer – sırası, sırası əsgər; Nefer ansızın karşısına çıkan albaya selam verdi. Azərbaycan dilindəki nəfər – türkcədə kişi, adam, şahıs.

Nice – neçə, nə qədər; Nice yıllara! – Neçə belə illərə (çıxasan)! Yalınlarda nice yük odaları, oda gibi büyük kilerler vardı.

Nicelik – kəmiyyət, miqdar; Nicelik ve nitelik – kəmiyyət və keyfiyyət. Bu artış nicelik bakımından olduğu kadar nitelikte de görüldü.

Nişan – 1. orden, medal; 2. nişan, iz; Müdür "Şeref" nişanı ile ödüllendirildi. Azərbaycan dilindəki nişan (döş nişanı) türkcədə rozet.

Noktalama – punktuasiya, dürgü işarələri; Cümle veya yan cümledeki türlü öğeleri birbirinden ayırmaya yarayan işaretlere noktalama işaretleri denir.

Noktalamak – 1. yazıda dürgü işarələrini qoymaq; 2. bir işi tamamlamaq, bitirmək; Yazınızı iyi noktalamadınız. Tartışmayı kendisi noktalamak istiyordu.

Not I – qeyd; Not defteri – bloknot, qiymət kitabçası. Not düşmek – qeyd etmək. Müdür not defterini çıkarıp kırmızı bir dolmakalemle Cevriye adının yanına kocaman bir sıfır yazıyor. Zihnini bir köşesine not etti bu saptamayı.

Not II – qiymət; Bültenler dağıtıldığı günün akşamı Sör Aleks, beni bir köşeye çekti: Notları beğendin mi, Feride? – dedi.

Numara – qiymət, bal, dərəcə, ölçü; Ayakkabısının numarasını bilmiyordu. Ben ki coğrafya derslerinde daima tam numara almış bir zabitim.

Nüfus – 1. əhali, camaat; 2. şəxs, nəfər, fərd; Nüfus kağıdı – şəxsiyyət vəsiqəsi, pasport. Türkiyenin nüfusu 75 milyondan fazladır. Burada beş nüfus var.

Nükte – 1. zarafat; 2. incəlik, fərasət, məğz; 3. lətifə; Nükte yapmak – məzəli danışmaq, hazırcavablıq etmək. Bu fıkradaki nükteyi anlayamadım. Hoş konuşur, nükteleri kahvelere intikal etmiştir, kıyafeti ve tavırı zariftir. Azərbaycan dilindəki nöqtə – türkcədə nöqtə.

O

Oba – 1. alaçıq; 2. ləpirçi manqası; 3. oba, köçəri (ailə); Uzak-tan obalar göründü, her biri ev biçimi, birkaç direkli, uzun bölümlü keçeden yapılmış göçebe çadırı idi.

Ocak – 1. mədən, mədən hövzəsi; 2. lək, kərdi; 3. yanvar ayı; Taş ocağı – daş karxanası. Ali'nin babası kömür ocağında çalışıyor. Ocak ayını sevmem, oldum olası.

Oğlan – 1. valet (kartda); 2. nö-kər, qulam; Çingene, ikambil kağıtlarını yeniden kardı, bir oğlan çıkardı.

Oğul – arı beçəsi; Kovandan ayrılan yüzlerle oğul arısı ağaç dalına kondu.

Oksamak – 1. tumarlamaq, sıgallamaq, sevib oxşamaq, əzizləmək; 2. məmnun etmək, sevindirmək; 3. oxşamaq; Esen rüzgâr siliyor alımdan kaderimi/Oksuyor saçlarımı, yüzümü, ellerimi. Mektuplarında onun onurunu oksayacak, endişelerini hafifletecek cümleleri artırdı. Azərbaycan dilindəki oxşamaq – türkcədə benzemek, andırmak.

Okuryazar – savadlı (sadəcə oxuyub-yazan yox!). Şimdi Diyarbakır'ın okuryazar gençlerinin hepsi beni tanıyor.

Olası – ehtimal edilən, ağlabatan, mümkün; Yarın olası bir karşıdurumda yan tutmamaya yemin etti.

Olmak – yetişmək (meyvədə), hazır hala gəlmək (yeməkdə); Ekinler oldu. Üzümler daha olmadı.

Oldurmak – yetişdirmək; Meyvayı oldurmak zaman ve emek ister.

Olmadık – 1. misilsiz, olmamış, görünməmiş, gözlenilməz; Ahmet Bey hep olmadık zamanlarda çıkagelir, bizi şaşırtırdı. Aslı olmadık şeye nasıl inanırım?

Olumlu – 1. müsbət, uğurlu; 2. təsdiq forması (dilçilikdə); Olumlu tip, olumlu sanat diye bir şeyler tutturmuşlardı. Soruya olumlu cevap geldi.

Olumsuz – 1. mənfi, uğursuz; 2. inkar forması (dilçilikdə); Toplantıdaki olumsuz ortamı gidermek için konuşmaya gereksinim duydum.

Olur – razılıq, dərkənar; Olur vermək – razılıq vermək, razılıq dərkənarı qoymaq (təqdimatda); Olur yazısını görmeden evrakı işleme almazdı.

Operatör – 1. cərrah; 2. operator; Kalp operatörü – ürək cərrahı. Can pazarı bu. Bir operatör gibi hesaplı saplayabilir misin?

Ortalama – 1. orta hesabla; 2. təqribən, təxminən; Ortalama bir hesaplama doksən yıllık bir ev demektir.

Otağ – 1. böyük və bəzədilmiş çadır, alaçıq; 2. guşə, məkan, yer; Savaşa bizzat katılan Sultanın otağını da beraberlerinde götürüyorlardı. Azərbaycan dilindəki otaq – türkcədə oda.

Otlakçı – müftəxor, ondanbundan siqaret alıb çəkən, parazit. Bizim rahmetli İlhami de otlakçı idi ama hiç olmazsa bir inceliği vardı, adamı eğlendirirdi.

Oturak – 1. ördək (sidik qabı); 2. içkili, qadın, musiqili məkan; 3. alçaq skamya, kətil; Doktor yatak hastalarının koşullarında yeterli miktarda oturak olmadığını söyledi.

Oturma – yaşama, məskənsalma; Oturma odası – salon, qonaq otağı (mənzildə); Tesadüfen ikisi oturma odasında yalnızdı.

Oturmak – yaşamaq (konkret bir ünvanda); Arkadaşım Bakü'de Hüseyin Cavid caddesinde oturuyor.

Oy – 1. səs (seçkilərdə); 2. rəy; Oy vermək – səs vermək (seçkilərdə). Halkoyu (kamuoyu) – ictimai rəy; Oy birliyi – yekdillik; Kararın, oy birliyi ile alınması gerekiyordu.

O y m a l ı – naxışlı, işləməli; Anasını yanındaki oymalı, yaldızlı kanepeye oturttu. Odada oymalı meşe masa duruyordu.

Oyun – 1. tamaşa; 2. dram əsəri, pyes; Oyun yazarı – dramaturq. Haldun Taner ünlü bir oyun yazarıdır. Belediye tiyatrosunda bugün güzel bir oyun var.

Oyuncu – artist, aktyor; Necip Fazıl'ın "Bir Adam Yaratmak" oyununda esas erkek oyuncu Husrevdir.

Oyunculuk – artistlik, aktyorluq, səhnə sənətkarlığı; Oyunculuk ki o devirde toplum dışı bir parya işi sayılmaktadı.

Ozan – 1. şair; 2. aşiq; Felsefe diliyle söylersek her ozan bir fenomendir yani olgudur. Aşık Veysel halk içinde yetişen bir halk şairi, halk ozanıdır.

Davamı gələn sayımızda

Yalancı ekvivalentlər lüğəti